

ՀՍՍՌ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅՈՒՄ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՌ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎՐ

1944 թ. նոյեմբերի 23-ից մինչև 28-ը տեղի ունեցավ Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների Ակադեմիայի Ընդհանուր Ժողովը, ուր լսվեցին հետևյալ զեկուցումները.

1. Ներածական խոսք ՀՍՍՌ Գիտությունների Ակադեմիայի վիցե-պրեզիդենտ, իսկական անդամ Վ. Հ. Համբարձումյանի:

2. Ֆիզիոլոգիական պրոցեսների զարգացման օրինաչափությունները Դարվինի ուսմունքի տեսակետից (ՀՍՍՌ ԳԱ իսկական անդամ Խ. Ս. Կոշտոյանց):

3. Մի քանի հարցեր՝ կապված Շ վիտամինի նյութափոխանակության հետ (ՀՍՍՌ ԳԱ իսկական անդամ Հ. Խ. Բունիաթյան):

4. Բույսերի ձևառաջացման օրինաչափությունները (ՀՍՍՌ ԳԱ իսկական անդամ Մ. Գ. Թումանյան):

5. Գրիգոր Մադիստրոսը որպես հայկական վաղ շերամնեղի էպոխայի մեծագույն թիշկ (ՀՍՍՌ ԳԱ իսկական անդամ Լ. Ա. Հովհաննիսյան):

6. ՀՍՍՌ ԳԱ իսկական անդամ Մանուկ Աբեղյանը որպես հայ դրականության պառնակ (պրոֆեսոր Խ. Ս. Սարգսյան):

7. Հայկական ՍՍՌ նոր տնտեսական քարտեզը (ալ. գիտ. աշխատող Ս. Ի. Խրիստյան):

8. Հայ ժողովրդի ծագման հարցի շուրջը (պրոֆեսոր Բ. Բ. Գիտորովսկի):

9. Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների Ակադեմիայի հիդրո-էլեկտրական լաբորատորիայի աշխատանքի հեռանկարները և հիդրավիկական հետազոտությունների զարգացումը Սովետական Միությունում (ՀՍՍՌ ԳԱ իսկական անդամ Ի. Վ. Եղիազարյան):

10. Հյուսիսային Հայաստանի մետաղագեներան (գեոլոգ. գիտու թ. թեկնածու Ի. Գ. Մողաթյան):

11. Հեղուկ վառելանյութի ստացումը ածխածնի գոլի և էլեկտրոլիտիկ ջրածնի բաղադրի վրա (ՀՍՍՌ ԳԱ իսկական անդամ Վ. Ի. Իսաղուլյանց):

12. Մագնիտումի և ալյումինիումի պրոբլեմը Հայաստանում (քիմ. գիտու թ. թեկնածու Մ. Վ. Դարբինյան, Մ. Գ. Մանվելյան և ալ. գիտ. աշխ. Գ. Գ. Բաղասարյան):

13. Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների Ակադեմիայի 1945 թ. գիտա-

հետազոտական աշխատանքների պլանը (ՀՍՍՌ Գիտությունների Ակադեմիայի վիցե-պրեզիդենտ, իսկական անդամ Վ. Գուլբանյան)։

ՀՍՍՌ Գիտությունների Ակադեմիայի վիցե-պրեզիդենտ, իսկական անդամ Վ. Հ. Համբարձումյանի ներածական խոսքը

Թանկագին ընկերներ, Հայկական Սովետական Սոցիալիստական Ռեպուբլիկայի Գիտությունների Ակադեմիայի նախագահության հանձնարարությամբ Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների Ակադեմիայի Ընդհանուր Ժողովի երկրորդ նստաշրջանը հայտարարում եմ բացված։

Այն օրից ի վեր, երբ Սովետական Կառավարության որոշմամբ բացվեց Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների Ակադեմիան, անցել է ընդամենը մեկ տարի։ Սակայն ինչպիսի՜ վիթխարի փոփոխություններ կատարվեցին մեր երկրում այդ մեկ տարվա ընթացքում։ Հերոսական Կարմիր Բանակը գերմանական բարբարոսներին դուրս չպրտեց մեր սրբազան երկրի սամաններից և ներկայումս հաղթական մարտեր է մղում թշնամու տերիտորիայում—Արևելյան Պրուսիայում և Հունգարիայի մայրաքաղաքի մատույցներում։

Կարմիր Բանակը, մեր դաշնակիցների բանակների հետ միասին, պատրաստվում է վերջին, կործանիչ հարվածը հասցնելու Նիտլեյայան Գերմանիային։

Հիմուս չէ մեր վերջնական հաղթանակի տոնը, սովետական ժողովուրդների հաղթանակի տոնը։ Սովետական բոլոր ժողովուրդների հետ միասին ուղղափառ կատում և թիկունքում հերոսաբար մարտնչում է հայ ժողովուրդը, որն այժմ նշում է իր ազատագրության 24-րդ տարեդարձը։

Հայ ժողովրդի ազատագրության այդ տարեդարձի հետ համընկնում է Հայկական Ակադեմիայի Ընդհանուր Ժողովի ներկա նստաշրջանը, որը պետք է հանրագումարի բերի մեր գիտական կոլեկտիվի այս տարվա աշխատանքների արդյունքները։ Մեր Ակադեմիայի ինստիտուտներն ընթացիկ տարում զգալի աշխատանք են կատարել գիտության այն բոլոր բնագավառներում, որոնք ներկայացված են Ակադեմիայում։ Գեոլոգները գտել են նոր հանքային հարստություններ, քիմիկոսները Հայաստանի հումուսների հիման վրա կատարել են քիմիական միացությունների մի շարք արժեքավոր սինթեզներ, ֆիզիկոսներն ուսումնասիրել են կոսմիկական ճառագայթների հատկությունները և այդ բնագավառում արել են մի շարք հետաքրքրական գյուտեր։ Բիոլոգներն աշխատել են Հայաստանի բույսերի ու կենդանիների ուսումնասիրությամբ, բուսաբաններն զբաղվել են գյուղատնտեսական կուլտուրաների բերքատվությունը բարձրացնելու հարցերով։

Առանձնապես պետք է նշել այն աշխատանքները, որ կատարել է մեր Ակադեմիայի Հասարակական գիտությունների Բաժանմունքը։ Այս Բաժանմունքի գծով հրատարակվել են հայ ժողովրդի պատմության և հայոց դրականության պատմության վերաբերյալ մի շարք արժեքավոր գործեր, հրատարակվել են լեզվաբանական կարևոր աշխատանքներ, բառարաններ և այլն։ Բացի նեղ գիտական աշխատանքից՝ Ակադեմիան կատարել է նաև գիտա-լուսավորական ծավալուն աշխատանք։ Կազմակերպված են բազմա-

թիվ զաստիստութիւններ լայն հասարակայնութեան համար, հրատարակւած է գիտա-լուսավորական գրականութիւն:

Թեպետ մենք ունենք որոշ հաջողութիւններ, բայց կարելի է ասել, որ մեր Ակադեմիան դեռ նոր է միայն սկսել իրեն հանձնարարւած գործը. դեռ կան այնպիսի մասնագիտութիւններ, որոնք միայն նոր պիտի մշակւին մեզ մոտ և որոնց բնագավառում նույնիսկ աշխատանքն սկսւած չէ: Առաջիկա տարում մենք պետք է լարենք մեր բոլոր ուժերն ու հնարավորութիւնները պարտիայի և կառավարութեան առաջադրանքները կատարելու համար, պետք է ավելի լավ օգնենք մեր մեծ հայրենիքին թշնամու դեմ վերջնական հաղթանակ տանելու և նոր անտեսական ու կոլտուրական վերելքն ապահովելու գործում:

Պարտիան և կառավարութիւնը բարձր են դնահատել Հայկական ՍՍՌ Գիտութիւններին Ակադեմիայի գիտական կոմիտիի աշխատանքը, որն ուղղւած է հօգուտ մեր հայրենիքի շահերի: Բաւական է ասել, որ այս տարւա ընթացքում Ակադեմիայի 22 իսկական անգամներէից 10 հոգի պարգևատրվել են Սովետական Միութեան շքանշաններով ու մեդալներով: Եւենին շքանշանով և Եւենինգրադի պաշտպանութեան համար՝ մեդալով պարգևատրւած է մեր Ակադեմիայի պրեզիդենտ, իսկական անդամ Հովսեփ Օրբելին: Եւենինի շքանշանով՝ պարգևատրվել են նաև իսկական անդամներ Լևոն Օրբելին և Ալեքսանդր Հակոբյանը: Եւարմիր Դրոշին շքանշանով պարգևատրւած են իսկական անդամներ Սահակ Կարապետյանը, Հրաչյա Բուռնիսյանը, Ռաչատուր Կոչոյանցը, Միքայել Թումանյանը և Կոնստանտին Պաֆֆենգոլցը: Մեր Ակադեմիայի իսկական անդամ Լևոն Հովհաննիսյանն ընտրվել է Համաժողովրդական Բժշկական Գիտութիւնների Ակադեմիայի անդամ:

Այդ բարձր գնահատականները ցույց են տալիս, թե ինչպիսի ուշադիր և հոգատար վերաբերմունք ունի մեր սովետական կառավարութիւնը դեպի գիտութիւնը:

Մենք ապրում ենք մի երկրում, որտեղ ամբողջ հասարակարգը կառուցւած է գիտական հիմքերի վրա: Սովետական Միութեան ժողովուրդները մեծ խնամքով են վերաբերւում գիտութեանը, Գիտութիւնները թափանցել է մեր կյանքի բոլոր բնագավառները, մեր երկրի ամենահեռավոր անկյունները: Պատմութեան մեջ չի եղել այնպիսի մի ժամանակ և այնպիսի մի երկիր, երբ և որտեղ գիտութիւնն այնքան մեծ դեր խաղար, որքան խաղում է Սովետական Միութեան մեջ:

Այդ բոլորը մեզ պարտավորեցնում է ցույց տալ գիտական աշխատանքի նոր, բարձր օրինակներ, առաջավոր գիտական-ստեղծագործական միտքը հասցնել աննախընթաց բարձրութեան:

Նոյեմբերի 28-ին, իր եզրափակիչ նիստում, Ընդհանուր Ժողովը լսեց ՀՍՍՌ Գիտութիւնների Ակադեմիայի վիցե-պրեզիդենտ, իսկական անդամ Վ. Գուլբանյանի ղեկուցումը Ակադեմիայի 1944 թ. գիտա-հետազոտական աշխատանքների կատարման և 1945 թ. պլանի մասին: Ձեկուցողը մանրամասն կանգ առավ այն պրոբլեմների վրա, որոնց ուսումնասիրութեամբ զբաղվել են Ակադեմիայի հիմնարկներում 1944 թ. ընթացքում, ինչպես և

այն պրորբններին, որոնցով հիմնարկներն զբաղվելու են 1945 թվականին, Ակադեմիայի վիցե-պրեզիդենտ, իսկական անդամ Վ. Գուլջանյանի զեկուցման շուրջը բացված մտքերի փոխանակությանը մասնակցեցին՝ Ակադեմիայի իսկական անդամներ Գ. Ղափանցյանը, Մ. Թումանյանը, Ա. Հակոբյանը, Ա. Կարապետյանը, ինչպես նաև ինստիտուտների ղերեկտորները և առանձին գիտ. աշխատողներ:

Ընդհանուր ժողովն ընդունեց հետևյալ որոշումը.

Լսելով Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների Ակադեմիայի վիցե-պրեզիդենտ, իսկական անդամ Վ. Գուլջանյանի զեկուցումը Ակադեմիայի 1944 թ. աշխատանքների կատարողականի և 1945 թ. աշխատանքների պլանի մասին, Ակադեմիայի Ընդհանուր ժողովը հիմնականում հավանություն է տալիս ներկայացրած պլանին և առաջարկում է Ակադեմիայի Նախագահությանը տեղի ունեցած մտքերի փոխանակության հիման վրա պլանի մեջ մտցնել անհրաժեշտ լրացումներն ու փոփոխությունները: Ընդհանուր ժողովն առաջարկում է Ակադեմիայի Նախագահությանը՝ իր գործնական աշխատանքների ընթացքում առավել չափով ուշադրություն դարձնել առաջավոր գիտության և Ռեսպուբլիկայի տնտեսության համար կարևորագույն նշանակություն ունեցող պրորբնների վրա, ինստիտուտների զլխավոր ուժերը կենտրոնացնելով այդ պրորբնների շուրջը:

Ընդհանուր ժողովի կողմից բուռն և երկարատև օվացիայով է ընդունվում ժողովուրդների մեծ առաջնորդ ընկեր Ատալինին ողջունի հեռագիր ուղարկելու առաջարկությունը:

Ակադեմիայի իսկական անդամ Լ. Հովհաննիսյանը կարդում է ողջունյան-հեռագրի տեքստը, և դահլիճում օվացիայի նոր ալիք է բարձրանում, երբ նա արտասանում է ողջունի եզրափակիչ բառերը՝ «Կեցցե մեր բարեկամ և սիրելի առաջնորդ Իոսիֆ Վիսսարիոնովիչ Ստալինը»:

Բուռն ծափահարություններով է ընդունվում ՀԿ(Բ)Պ Կենտկոմի քարտուղար ընկեր Ի. Հարությունյանին ողջունի հեռագիր ուղարկելու առաջարկությունը: Ողջունյան-հեռագրի տեքստը կարդում է Ակադեմիայի իսկական անդամ Գ. Ղափանցյանը:

• •

Նոյեմբերի 23-ին, Ընդհանուր ժողովի սեսիայի կապակցությամբ, բացվեց ՀՍՍՌ Գիտությունների Ակադեմիայի ինստիտուտների և բաժանմունքների աշխատանքների ցուցահանդեսը: Հասարակական գիտությունների Բաժանմունքում ցուցադրվեցին վերջին շրջանում Ակադեմիայի հրատարակած գործերը, մասնավորապես Ակադեմիայի իսկական անդամ հանգուցյալ Մանուկ Աբեղյանի «Հայոց հին գրականության պատմություն» խորագիրը կրող կապիտալ աշխատության առաջին հատորը, «Հայ ժողովրդի պատմության» ձեռնարկի առաջին մասը, Պատմության Ինստիտուտին կից Հայրենական պատերազմի պատմության կարճատև ժողոված նյութերը և այլն:

Սիդիկո-մաթեմատիկական, բնական և տեխնիկական գիտությունների Բաժանմունքի հատվածում ցուցադրվեցին Փոքր Կովկասի մետալուրգիան քարտեզը, Հայաստանի տուֆերի հետազոտության, Հայաստանի և մասնավորապես Երևան քաղաքի երկրաշարժների ուսումնասիրության վերաբերյալ

նյութերը, դրոսիտից մագնիտւմ ստանալու սխեման, հիդրո-էլեկտրական լարորատորիայի նախագիծը, Ջրա-էներգետիկ ինստիտուտի և Աստղադիտարանի աշխատանքները:

Բիոլոգիական գիտությունների Բաժանմունքի հատվածում ցուցադրվեցին Բույսերի գենետիկայի ինստիտուտի աշխատանքների վերին աստիճանի արժեքավոր արդյունքները: Այստեղ ցուցադրվեցին բամբակենու խոր ծերատման (որով զգալիորեն բարձրանում է բամբակենու բերքը և արագանում է նրա հասունացումը), ծխախոտի լրացուցիչ բերք և ցորենի արժեքավոր ձևեր ստանալու վերաբերյալ աշխատանքները, որ կատարել է Ակադեմիայի իսկական անդամ Վ. Գուլբաւյանը: Յուցադրվեցին տոմատի, կարտոֆիլի և այլ կուլտուրաների վեգետատիվ հիբրիդիզացիային վերաբերող նյութեր, այլև տեղական պտղատու կուլտուրաների (դեղձ, նուշ, սերկևիլ, սալոր, կեռաս և այլն) արժեքավոր տեսակներ: Բուսաբանական ինստիտուտը ցուցադրեց Հայաստանի Ֆլորայի նոր տեսակներ, իսկ Բուսաբանական այգին՝ ծաղկաբույսերի և դեղաբույսերի դժով, ինչպես և Երևանի ցրտադիմացկուն արժեքավոր բույսերի հայտածման գծով կատարած աշխատանքները: Հետաքրքրական էին նաև Կենդանաբանական ինստիտուտի, Սևանի Հիդրո-բիոլոգիական կայանի և Միկրոբիոլոգիայի սեկտորի ցուցադրած աշխատանքները: Ֆիզիոլոգիայի ինստիտուտը ցուցադրեց Ակադեմիայի իսկական անդամ Հ. Բունիաթյանի այն աշխատանքները, որ նա կատարել է Շ վիտամինի գծով: Հետաքրքրական նյութեր ցուցադրեց հայ բժշկություն պատմություն ուսումնասիրող հանձնաժողովը:

Գյուղատնտեսական գիտությունների Բաժանմունքի հատվածում ցուցադրվեցին կուլտուրական բույսերի ձևակազմավորման բնագավառում Ակադեմիայի իսկական անդամ Մ. Թումանյանի կատարած, տեսական և գործնական մեծ նշանակություն ունեցող աշխատանքների արդյունքները: Այդ աշխատանքները հնարավորություն են տալիս Արարատյան հարթավայրի պայմաններում ստանալ տարեկան երկու բերք (եգիպտացորենի, արախիսի և քունջութի) և այդ նույն կուլտուրաները մշակել նաև լեռնային շրջաններում: Երկրագործության ինստիտուտի նյութերի շարքում ցուցադրվեցին նաև ընդհանրների ու կարծր մարմինների ծավալը որոշելու մի նոր գործիք և յուղատու բույսերի սերմերի յուղի պարունակությունը որոշելու մի նոր մեթոդ, որոնց հեղինակն է գյուղատնտ. գիտ. թեկն. Ե. Մովսիսյանը:

Անասնապահության ինստիտուտի բաժնում ցուցադրվեցին Հայաստանի բուսականության քարտեզը, մարգագետինների և արոտավայրերի բարելավման գործում ձեռք բերած հաջողությունները, ինստիտուտի էքսպերիմենտալ բաղայում աճեցրած ճաղարների բարձրորակ մորթիներ, սովետական մարզեր և անասնաբուծության բնագավառում կատարած դիտական աշխատանքի արդյունքները: Գինեգործության և խաղողաբուծության ինստիտուտը ցուցադրեց գինու, խաղողի տեղական սորտերը և այլն: Իկոնոմիկայի սեկտորը ցուցադրեց Հայաստանի հետաքրքրական և բովանդակալից տնտեսական քարտեզը: